

www.tist.org

RUTHIOMI RWA GIKUYU

The International Small Group and Tree Planting Program (TIST)

An Environmental, Sustainable Development and Community Forestry Program.

Mabataro ma gutuika gikundi kinini gia TIST
Pg 2

Mabataro ma gutwika Gikundi kinini kiega
Pg 5

Amemba a ikundi mari nathari-ini yao.

Itumi cia guthuruo kwa aria magathii muchemanio wa ikundi nini cia TIST
Pg 4

Mawatho ma miti ya kahinda kanini. Pg 4.

Ciuria iria ciuragio muno Pg 6

Ni twakunyita ugeni guthoma ngatheti ya TIST.

Thiinie wa ngathiti ini, nitwaritie uhoro wa mabataro maria ikundi nini cianyu ciagiriire kuhingia nigetha ihotage kunyitanira na TIST. Hari na bata kumenya ati, TIST irutaga wira guteithiriria matura na aikari akuo nigetha mahote gwikuria kumana na wendia wa riera na guthomithio iguru ria uthii wa nambere ohamwe na ugima wa mwiri. Kumenya uu, ikundi nini nicibatairwo kuhingia mabataro maria mukwona ngathetini ino.

Tukiongerera, aria manyitanagira na TIST, kuhitukira mubango uhaririirio ni TIST, uria waririirio mahinda maingi na mawatho ma miti ya kahinda kanini.. thoma makiria iguru ria mawatho maya.

Angikorwo ni ukwenda Gikundi giaku kinini gituike kimwe kia ikindi njega cia TIST, mabataro ni matari-irio wega ngathetini ino ya TIST! Charia makiria. Ugithoma iguru ria, ndeto njega kuma TIST cia ikundi nini iria ingienda kugwatwo ugeni mucemanioni wa TIST muthia-ini wa mwaka uyu na nimahotete gukinyiria mabataro maya. Ui nginya ha iguru ria TIST? Kiuria giaku nigichoketio gachunji-ini ka muicho ka ngathiti ini. Angikorwo no wende uhoro makiria, ndukaigue wina muhinga kwaraniria kuhitukira njira cia ukinyaniria iria ciheanitwo oro muicho wa karatathi.

Chanjamuka ugithoma.

Korwo na mweri wina umithio.

Maya nimo mabataro maria ikundi cianyu nini ciagiri-ire kuhingia nigetha cihote kunyitanira na TIST:

1. No nginya gukorwo na andu 6–12 ikundini cianyu kuma hari micii itatu mwanya kana makiria.
2. Gikundi kinini no nginya gikorwo na miti makiria ya 1,000 kahinda ka mwaka umwe kuma kianyitanira na TIST.
3. Gikundi kinini no nginya gikorwo na miti makiria ya 5,000 kahinda ka miaka itano kuma kianyitanira na TIST.
4. Ikundi nini cianyu nonginya ihande miti iria yoma, niundu wa itumi mwanya, oro mwaka hari kahinda ka miaka 20.
5. Oro mumemba wa Gikundi kianyu nonginya arime urimi mwega (CF) makiria ma acre imwe ya mugunda wake. Angikorwo mugunda waku ni munini gukira acre imwe, nonginya nuthu ya mugunda ucio uhuthirwo na urimi mwega.
6. No nginya ikundi ciothe citikanirie na mawatho.

**Top: Atari a Miti kuuma Chugu Field Office.
Bottom: Arutani kuuma Chugu Field Office.**

7. TIST iririhaga US\$ 0.02 (Ksh.1.50) hari muti urakura oro mwaka hari miaka 20 ya mbere. Thutha ucio, riria miti ihokagwo gukorwo iri migima TIST iririhaga 70% kuma hari marihi maria irionana kumana na wendia wa riera.
8. Mithemba ya miti iria ikoragwo iri thi wa uraihu wa metre 4 ndiritaragwo ta miti.
9. Miti iria ihanditwo thi wa utiganu wa metre 2 ndiritaragwo ta miti ya TIST.
10. TIST niiritikagiria utemi wa miti iria iri namakiria ma miaka ikumi. Nakuriougwo, miti iria iritemagwo kahindaini ka mwaka umwe

ndigakirie gichunji kia ithano kia miti yothe iri Gikundi kihandite

11. Gikundi kinini no nginya gikorwo na 33% “miti ya kahinda kanini” (ta Mibao). Ikundi iria irikuo iria ihandite makiria ma gichunji kia 33% ya miti ya gukura na ihenya gigukorwo na miaka itano (nginya 2012) kuhanda miti makiria kana kugetha iria irikuo nigetha ikinyirie mabataro maya.
12. Ikundinini cia TIST no nginya ciitikirie Atari a miti kuma TIST moke matare miti oroihinda rimwe hari mwaka. Ikundi nini nicio ciribangana kiria Atari a miti makuria na niku maguikara.
13. Amemba a ikundi ici nini no nginya macemanie nigetha magayane maugi oro wiki. Angikorwo guchemania oro wiki gutingihotekeka, amemba nonginya macemanie oro rita rimwe hari mweri.
14. Ikundi ici nini no nginya cionanie gitumi kiiganu gia kuonania kuria mahandite miti ni kwao.
15. Ikundi nini no nginya cinitanire na ikudi ingi hari guthomithania nigetha mateithiririe uthii wa nambere.
16. Haria Gikundi kinini kiri no nginya hakorwo na ikundi ingi nini iri handu ungithii na maguru, iria ihandite makria ma miti 100,000 hari kahinda ka mwaka umwe na mari na uhoti wa kuhanda miti 300,000 kahinda ka miaka itano

Mawatho ma miti ya kahinda kanini.

Hari na bata munene muno hari ikundi nini cianyu guthingata mawatho maya na nimagukorwo mari ma uteithio Munene muno.

- 1) Gikundi kiagiriire kuneana mibango yao hari kahinda ka miaka iri kuma riria kiaingira TIST. Mibango ino Yagiriire gukoro na:
  - A) Gikundi no nginya githondekwo ni miti mithemba na mithemba.
  - B) Gikundi no gikurio kuhanda na guturia miti ya kirathi kia iguru ta matunda maria mangikara kahinda karaya
  - C) Miti iria iri na unyihu wa thi wa mita 4 ndiritaragro ta miti ya TIST.
  - D) Gikundi giothe no nginya gitigateme muti urithi wa miaka 10.
  - E) Kugetha miti iri na ukuru wa makiria ma miaka ikumi nigwitikiritio angikorwo gichunji kia 5% kia miti iria mihande hari o mwaka.
- F) Miti ndikanagethwo yothe kahinda kamwe no igetwo na mubango nigetha tiri ndukatigwo wianikiire.
- 2) Nigetha uhote gutorania ta Gikundi kinini kiega, Gikundi kinini no nginya kihande makiria ma 33% iri ta miti ya gukura na ihenya.
- 3) Ikundi ciothe cia TIST no nginya ikorwo na thi wa 50% “miti ya gukura na ihenya” nigetha ciikare iri imwe cia TIST. Ikundi iria irikuo iria ihandite makiria ma gichunji kia 50% ya miti ya gukura na ihenya gigukorwo na miaka itano (nginya 2012) kuhanda miti makiria kana kugetha iria irikuo nigetha ikinyirie mabataro maya.
4. Gikundi kingigetha makiria ma 5% hari mwaka, Gikundi giothe nikirirengagwo marihi-ini. Uu nitakuga ati, marihi mao nimanyihirio hari Gikundi giothe niundu wa gwitikiria gutemwo kwa miti makiria.

Arimi kuuma ikundi nini cia TIST mari githomo-ini.

No wende gutwika umwe wa ikundi njega nini cia TIST?

Angikorwo ikundi nini cianyu nichingitie mabataro maya marihaha orohamwe na maria mangi ma TIST. Nitakuga ati no utwiki umwe wa Gikundi kinini kiega gia TIST. Angikorwo no wende gutwika Gikundi kinini kiega gia TIST, no ukorwo uki thomithia, kwandikithia na kuthomithia ikundi ingi nini.

1. Miti iria ihanditwo ni ikundi nini no nginya ikorwo iri makiria ma 1,200.
2. Miti ya Mibao iria ihanditwo ikorwo iri thi wa 33% ya miti yothe.
3. Mumemba wothe nonginya ahuthire urimi mwega.
4. Tumimere turia turi tutaini tukoro turi makiria ma 2,000.
5. Tumimera twa mibao turia turi tutaini tukorwo turi thi wa 33% ya miti yothe..
6. Gikundi kianyu no nginya gikorwo na mugunda muiganu wa kuhanda miti makiria ma 8000 kahindaini ka miaka 8. Ino nita. Mugunda uria Gikundi kianyu kingigia na rutha rwa kuhanda miti.
7. Gikundi no nginya gitikanirie na GHG.
8. Gikundi no nginya kionanie ati nigichemanagia kaingi na guchenjania utongoria Group
9. Andu othe a ikundi cianyu no nginya mone wega wa TIST

Amemba a ikundi nini magitungata nathari yao.

Itumi cia guthurwo kwa aria magathii muchemanio wa ikundi nini cia TIST

TIST ina mubango wa gucemia muthia-ini wa mwaka uyu, na ikundi iria ikanyitwo ugeni no nginya cihingie mabataro maya.

Gikundi kianyunonginya gikoro namakiria ma miti 1,000.

amemba o the a Gikundi kianyu nonginya marime kuhitukia urimi mwega.

Gikundi kianyu nonginya gikorwo na makiria ma tumimera 1000

miti ya Mibao iria iri ya gikungi ndigakorwo iri makiria ma 50% ya miti yothe iria ihanditwo ni Gikundi. Tangerekano, angikorwo Gikundi kirina miti 1,000, no nginya Mibao ikorwo iri thi wa 500.

Ikundi cianyu ciagiri-ire guthominthio wega iguru ria TIST: ungania wa mbegu, umenyeneri wa tuta, uhandi wa miti, Murimu wa mukungo orohamwe na urimi mwega.

ikundi nini ciothe nonginya ciitikanirie na GHG

TIST ni kii?

TIST yugite ‘The International Small Group and Tree Planting Program’. Ni Gikundi kia uthii wa nambere na kigie mititu na mariamatuthiururuki-irie githingatagiriria andu kwagiria na gutwarithia nambere maria matuthiururuki-irie hamwe na miturire yao.

Aingi ao ni arimi a irio aria mateithagiriria kunina mathina ma maria matuthiururuki-irie na mangi maingi.

Mubango uyu ukoragwo na andu 6- 12 oro hari Gikundi. Bata uria munene ni kuhanda miti: oro Gikundi gikigiaga na marihi kumana na muti uria marakuria. Hamwe na uu, ikundi ici nicigiaga na githomo kigie mabataro mwanya mwanya. Riu, githomo kia uhandi wa miti, urimi mwega, murimu wa muingo na mangi maingi ni urathii nambere. Urutani uyu wikagwo kuhitukirathemina cia matura orohamwe na arutani a matura uria ukoragwo oro mweri witagwo”Node Trainings”

TIST ni ihotete gutamba Tanzania, Kenya, Uganda na India.

A Mango Tree

Murutani wa TIST kuuma Tanzania agithomithia ameba a ikundi kuuma Igwanjau, Meru ya muhuro.

TIST Nuu?

Andu aria aingi a TIST ni andu acio a ikundi nini. Amemba aya a TIST marutagira gutwarithia mubango uyu migunda-ini yao na kwirutira kwao na makahota gutwarithia TIST matura-ini macio mao.

Atongoria a icigo ici nimaheagwo wira nigetha mone na kinyi ati umenyereki na urutani ni urathii nambere wega. Gikundi kia andu kuma America na UK ni giteithagiriria na mbia kwona ati urutani wa TIST ni urathii na mbere.

Nu unyitaga TIST mbaru?

TIST nirio ritwa ria mubango uyu. TIST iri maundu meri ma bata.

1. Wambere ni greenhouse gas, uria uteithagiririo ni “Clean Air Action Corporation” (CAAC). CAAC ni biashara iria yendagia riera itheru riria rionekana na uhandi wa miti kuri mabururi maria mari na mathiite nambere. Mbia ici nocio cihuthagirwo kuriha ikundi nini oro hamwe na gutwarithia nambere kwa TIST.
2. Wakeri ni uthii wa nambere muchungiriru, uria utongoragio ni Institute For Environmental Innovation (I4EI). Ni iteithagiriria hari urutani na utwarithia wa nambere wa TIST. I4EI ti ya guthondeka faida iria irutaga mbecha kuma kuru USAID Kenya na CAAC.

TIST niheaga ikundu indo cia tuhu cia mahuthiro ma ihinda inini?

TIST gutiri kindu iheanaga kuri Gikundi giki ta mbegu kana tumimera, indo cia kuruta wira kana kundu gwa kuhandira. Handu hogwo, TIST ikiriire muno kuhe andu githomo nigetha meikire maundu mao oiki. Ikundi nyingi ciri na ugi muiganu wa kwanjia kuhandi miti, nakogwo nogwetha ikundi nini irianjega na kugayana ugi ucio na ikundi ingi. Ikundi cirorio cimanye njira cia raithi cia gukuria tuta ciao, kuringana na indo iria mari nacio. Hari ikundi nyingi, mbecha iria cioneaga kumana na ukuria wa miti no cihuthirwo gutwarithia nambere tuta. Na njira ino, ikundi ni cirorio itikehoke uteithio wa kuma nanja, no mamenye wir a ucio ni wao.

TIST irihaga ikundi nini marihi maigana atia?

Ikundi nini cia TIST cirihagwo kuringana ma miti iria mahanda na magakuria. Marihagwo dollars \$0.02 hari muti oro mwaka. Uu nitakuga ati marihagwo Ksh1500 hari miti 1000 oromwaka

Marihi maya manjagiriria riria muti uri munini na uraruta riera itheru rinini muno. Ikundi ciagiriire cimanye ati mariamatuthiururukiire ni mateithikaga makiria. Ikundi inginyitana no cihote kugia na mbia cia kumahotithia gwika maundu mangi ma kumarehera mbia. Wona muti waneneha, na GhG ikorwo na bata, ikundi nicirigiaga na gichunji kia marihi maria moneka.

Mbecha cia kuriha uhandi wa miti ciumaga ku na citaragwo atia?

Mbecha cia gutuma andu mahande miti ciumaga ngwataniro ya “Clean Air Action”. hari miaka ya mbere miti ikoragwo iri minini muno kuheana riera. Onakuriouguo, “Clean Air Action” ihuthagira TIST kuheana Mbecha cia gutuma andu mahande miti nginyagia ikinyie kahinda ka kuheana riera itheru ringiendio thokoini. Nginyagia ihinda riria “Clean Air Action” irariha muti, kuringana na uria ukurite hamwe na uchenjia thokoini.

Umuthi thokoini ya GhG, thogor uria “Clean Air Action” irariha ni makiria ma riera riria rionekaga kahindaini ka miaka 5 nginya 10 ya mbere. Kahinda gaka kambuni ya “Clean Air Action” ingiona ati marihi ni maiingi no yoe ikinya.

“Ikundi nini

**niokeretwo
ikiurio
ikorwo
ikirutira
wira
hatari
guterera
uteithio
wa
kahinda
kanini
kuuma na
nja.”**

Witikaniria wa GhG ugite atia?

Ikundi nini ciitikanagiria na “Clean Air Action” kahinda ka miaka 60. hari kahinda ka miaka 20, Gikundi gikuamukira marihi ta uria hatariirio haha iguru. Thutha wamiaka 20, Gikundi kiriamukaira 70% ya mbia iria cionekana thokoini kuma kuri “Clean Air Action” nani ihotete kwendi amakiria thutha wa kuriha ikundi.

Witikaniria uyu ni wonanitie wega mawatho na mikana. Rira Gikundi gietikaniria na watho uyu, kiretikiria “Clean Air Action” kwendia riera riria riumanaga na miti yao. Miti iyo ikoragwo iri ya Gikundi kiu.

Mazingira Bora is a Community Newsletter published monthly by TIST Kenya, P.O Box 1508 Nanyuki Kenya. TIST Kenya welcomes contributions from Small Groups to share their BEST PRACTICES with other groups.
www.tist.org.
+254-724-255 369.